

УДК 327

DOI [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-2\(68\)-4](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-2(68)-4)

Олексій БУРЯЧЕНКО

кандидат політичних наук, доцент, професор кафедри міжнародних відносин та регіональних студій Національного авіаційного університету, пр-т Любомира Гузара, 1, м. Київ, Україна, 03058
ORCID: 0000-0001-5308-2570

Oleksiy BURYACHENKO

Ph.D. in Political Science, Associate Professor, Professor at the Department of International Relations and Regional Studies National Aviation University, 1 Liubomyra Huzara Ave., Kyiv, Ukraine, 03058
ORCID: 0000-0001-5308-2570

КРИЗА МІЖНАРОДНОЇ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ: НЕСПРОМОЖНІСТЬ РАДИ БЕЗПЕКИ ООН

CRISIS OF THE INTERNATIONAL SECURITY SYSTEM: INEFFECTIVENESS OF THE UN SECURITY COUNCIL

У статті аналізується та розглядається питання кризи міжнародної системи безпеки, а саме неспроможність Ради Безпеки ООН. Дослідження аналітичних звітів, документів, міжнародних угод, законодавчих актів, наукових позицій дало можливість автору проаналізувати закономірні тенденції, які призвели до кризи Ради Безпеки ООН та неієвості цього міжнародного інституту на який при його утворенні після Другої світової війни було покладено головну відповідальність за підтримання миру і безпеки у світі.

Для проведення ґрунтовного аналізу зауваженої теми статті автором проведемо дослідження в декілька етапів: досліджено та проаналізовано функції та повноваження РБ ООН; проаналізовано інструменти реагування РБ ООН на різні кризові ситуації (конфлікти); проведемо аналіз врегулювання РБ ООН питання російсько-української війни як найбільшого конфлікту на Європейському континенті з часів Другої світової війни; оцінено можливість реформи РБ ООН.

За наслідками проведеного дослідження автор приходить до висновку, що російсько-українська війна стала тим останнім фактором, який розкрив всю неієвості, фантомність та забюрократизованість нинішньої системи світової безпеки. І задумана після Другої світової війни Рада Безпеки ООН як інститут, який повинен постійно підтримувати та забезпечувати безпеку та мир виявився повністю паралізованим і неієвим.

Автор звертає увагу на те, що без реформи Ради Безпеки ООН існує небезпека того, що процеси прийняття рішень можуть бути перенесені на інші майданчики. Також, на думку автора, яка підкріплена аналізом досліджень – міжнародна система безпеки в нинішньому стані себе вичерпала і потребує змін. Потрібна нова архітектура світової системи безпеки, яка б дійсно відповідала викликам та загрозам нового світового порядку. Автор наголошує, світу потрібен не наглядач, не гегемон, а глобальна справедливість для кожного. Навіть для самої маленької країни чи народу.

На думку автора, саме Україна, яка опинилася в епіцентрі нападу РФ, у відношенні якої були порушені всі гарантії безпеки надані ключовими геополітичними гравцями, має беззаперечне право на пропозиції світовому товариству свого бачення нової архітектури світової системи безпеки, зокрема над створенням нового безпекового сегмента по контролю над ядерною зброєю та іншими загрозами масового ураження.

Ключові слова: міжнародна система безпеки, ООН, Рада Безпеки, РФ, міжнародна система безпеки, архітектура світової системи безпеки, російсько-українська війна, криза РБ ООН, реформа РБ ООН.

This article analyzes and discusses the issue of the crisis in the international security system, specifically the ineffectiveness of the United Nations Security Council (UNSC). Researching analytical reports, documents, international agreements, legislative acts, and scholarly positions has allowed the author to analyze the underlying trends that have led to the crisis in the UNSC's functioning and the inefficiency of this international institution, which was originally entrusted with the primary responsibility for maintaining peace and security in the world after the Second World War.

To conduct a thorough analysis of the aforementioned topic, the author divides the research into several stages: examining and analyzing the functions and powers of the UNSC; analyzing the instruments the UNSC employs in responding to various crisis situations (conflicts); conducting an analysis of how the UNSC has addressed the issue of the Russian-Ukrainian war, the largest conflict in Europe since World War II; and evaluating the possibility of reforming the UNSC.

As a result of this research, the author concludes that the Russian-Ukrainian war has revealed the complete ineffectiveness, phantom nature, and bureaucratization of the current world security system. The United Nations Security Council, conceived after World War II as an institution responsible for continually ensuring and providing security and peace, has become completely paralyzed and ineffective.

The author highlights that without reforming the UN Security Council, there is a risk that decision-making processes may shift to other platforms. Additionally, in the author's opinion, substantiated by research analysis, the current international security system has run its course and requires changes. A new architecture for the global security system is needed that genuinely addresses the challenges and threats of the new world order. The author emphasizes that the world needs not a supervisor or a hegemon but global justice for everyone, even the smallest country or nation.

In the author's view, Ukraine, which has found itself at the epicenter of Russia's aggression, with all security guarantees provided by key geopolitical players violated, has an undeniable right to propose its vision of a new architecture for the global security system to the world community. This includes the creation of a new security segment for controlling nuclear weapons and other weapons of mass destruction.

Key words: international security system, UN, Security Council, Russia, international security system architecture, Russian-Ukrainian war, UNSC crisis, UNSC reform.

Постановка проблеми. Після закінчення Другої світової війни союзними державами було прийнято рішення, задля порятунку прийдешніх поколінь від лих війни, заснувати універсальну міжнародну організацію – Організацію Об'єднаних Націй (ООН). Створення ООН було відповіддю викликам фашизму, який поставив найсерйозніші проблеми перед людством, головною з яких стало збереження миру та безпеки на планеті. І саме це питання стало основною мотивацією для створення в рамках ООН такого органу як Рада Безпеки ООН (РБ ООН) на яку було покладено головну відповідальність за підтримання миру і безпеки у світі. Також, потрібно зазначити, що РБ ООН це єдиний міжнародний орган резолюції якого, є юридично зобов'язуючим документом, який підлягає виконанню всіма державами-членами ООН (стаття 25 Статуту ООН). Рішення інших органів Організації Об'єднаних Націй мають для держав-членів рекомендаційний характер.

Чому саме цей орган було вирішено наділити такими повноваженнями, на це питання ми можемо знайти відповідь в історії створення ООН, у філософських роздумах Франкліна Д. Рузвельта (президент США 1933–1945 роки) і Уїнстона Черчіля (прем'єр-міністр Великобританії 1940–1945 роки) відносно їхнього бачення післявоєнного устрою. Так, Рузвельт зауважував, що післявоєнний устрій – «може бути відданий у розпорядження правих». Для нього та інших лідерів такий алгоритм дій був можливий тільки за інституціоналізації концепції «глобальних поліцейських». Ідея полягала в тому, що в післявоєнну епоху США, Великобританія, СРСР повинні мати можливість виступати як країни надавачі-безпеки (тобто «поліцейські»), тоді як інші члени міжнародної спільноти будуть споживачами цієї безпеки. Для забезпечення алгоритму – міжнародна безпека під головуванням «глобальних поліцейських», і по мірі, як вимальовувався безпековий компонент архітектури ООН президент Рузвельт наполягав на включенні Республіки Китай (Тайвань), а Уїнстон Черчіль на включенні Франції, у

якій він побачив європейський буфер проти потенційної німецької або радянської агресії до постійних членів забезпечення цього алгоритму. Фактичні плани нової організації були розроблені та обговорені на «вашингтонських бесідах про створення міжнародної організації миру та безпеки», що відбулися в Думбартон-Окс у Вашингтоні. З 21 серпня по 28 вересня 1944 року у переговорах на конференції брали участь представники СРСР, США та Великобританії, з 29 вересня по 7 жовтня – представники США, Великобританії та Китаю. На цих зустрічах обговорення було зосереджено на створенні РБ ООН, яка мала би необхідні повноваження та повноваження для підтримки миру та безпеки у світі. Передбачалося, що «глобальні поліцейські», діятимуть узгоджено через РБ ООН, а міжнародні збройні сили забезпечуватимуть виконання рішень. Командування та управління цими силами здійснюватиметься Військово-штабним комітетом як продовження Об'єднаної системи начальників штабів, яка діяла в Європі під час Другої світової війни. Комітет скрадатиметься з військових представників «Постійної п'ятірки», а також з інших великих держав, які будуть включені залежно від їхнього внеску.

26 червня 1945 року у «Військовому меморіалі та центрі виконавчих видів мистецтв», у Сан-Франциско, представники п'ятдесяти країн підписали Статут Організації Об'єднаних Націй. Поставивши свої підписи під цим документом, вони створили ООН – міжнародну організацію, «пройняту найщирішими поривами людства: милосердям, надією та вірою». У центрі цієї організації був створений найпотужніший інститут міжнародних відносин із будь-коли задуманих – Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй. З цього часу РБ ООН стала головним майданчиком міжнародної політики. Своїми рішеннями, санкціонованими операціями та примусовими діями РБ ООН мала безпосередньо впливати на справжній та майбутній стан міжнародної політики за для забезпечення миру та безпеки.

Але, разом з тим, потрібно зазначити, що саме до РБ ООН від початку заснування цього міжнародного інституту, наділеного виключними повноваженнями, були постійні питання щодо дієвості, ефективності та належного виконання функцій і повноважень, а саме належно підтримувати мир та безпеку відповідно до принципів та цілей, які були закладені при створенні ООН. А після 24 лютого 2022 року, повномасштабного вторгнення РФ (постійного члена РБ ООН) в Україну і грубого порушення нею міжнародного правопорядку після Другої світової війни, що поставило під сумнів всю дієвість архітектури світової безпеки, розмови про кризу РБ ООН і заклики до її реформування набули нових смислів та змісту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сьогоднішній день питання кризи міжнародної системи безпеки, а саме недієвості Ради Безпеки ООН все частіше підіймається серед світових акторів та у наукових колах як вітчизняних, так й закордонних. Серед науковців варто виділити дослідження: І. Червінки, Л. Дороша і С. Охремчука, Е. Мартіні, Н. Ронзітті, М. Гоудліна, М. Франда, В. Заємські, М. Гулда, М. Раблена, які акцентують увагу на недієвості нинішньої міжнародної системи безпеки, яка на тлі російсько-української війни показала повну свою неефективність, а задуманий після Другої світової війни інститут РБ ООН, який повинен постійно підтримувати та забезпечувати безпеку та мир виявився, сьогодні, повністю паралізованим і недієвим.

Тому метою даної статті стала спроба дослідити та проаналізувати кризу міжнародної системи безпеки, а саме неспроможність Ради Безпеки ООН забезпечити покладені на неї функції та повноваження за для підтримки миру і глобальної безпеки.

Для ґрунтовного дослідження мети в цій статті ми проведемо дослідження в декілька етапів: 1) дослідимо та проаналізуємо функції та повноваження РБ ООН; 2) проаналізуємо інструменти реагування РБ ООН на різні кризові ситуації (конфлікти); 3) проведемо аналіз врегулювання РБ ООН питання російсько-української війни як найбільшого конфлікту на Європейському континенті з часів Другої світової війни; 4) оцінимо можливість реформи РБ ООН.

Виклад основного матеріалу. Зауважимо, з метою виконання мандату щодо забезпечення миру та безпеки Статут ООН наділяє РБ ООН наступними функціями і повноваженнями: підтримувати міжнародний мир та безпеку відповідно до принципів та цілей

ООН; розслідувати будь-які суперечки чи ситуації, які можуть призвести до міжнародних конфліктів; рекомендувати методи або умови врегулювання таких суперечок; розробляти плани створення системи регулювання озброєнь; визначати наявність загрози миру чи акту агресії та рекомендувати, які дії слід вжити; закликати членів до застосування економічних санкцій та інших заходів, не пов'язаних із застосуванням сили, для запобігання або припинення агресії; вжити воєнних дій проти агресора; рекомендувати прийом нових членів; здійснювати функції опіки ООН у «стратегічних галузях»; рекомендувати Генеральній Асамблеї призначити Генерального секретаря та разом з Асамблеєю обирати суддів Міжнародного Суду [1]. Як ми можемо бачити РБ ООН наділена дуже широкими та вагомими повноваженнями.

Проаналізуємо, як проходить процес підтримання світової безпеки РБ ООН. Отже, за для підтримка миру та безпеки до РБ ООН подається скарга про загрозу миру. Рада Безпеки отримавши скаргу повинна почати дії відповідно до Розділу VII Статуту ООН «Дії щодо загрози миру, порушень миру та актів агресії». Відповідно до статті 39 Розділу VII Статуту ООН «Рада Безпеки визначає існування будь-якої загрози миру, будь-якого порушення миру чи акту агресії та робить рекомендації або вирішує, які заходи слід вжити відповідно до статей 41 та 42 для підтримки чи відновлення міжнародного миру та безпеки». Отже, саме Рада Безпеки визначає заходи відносно врегулювання та вирішення ситуацій, які несуть загрозу порушення миру та безпеки. А саме, першим кроком у цій послідовності дій є стаття 40, в якій йдеться про «тимчасові заходи», які можуть бути вжиті, щоб не загострювати ситуацію. Однак, якщо дотримання запропонованих заходів не очікується сторонами конфлікту Рада Безпеки може застосувати статтю 41 для підсилення свого рішення. Стаття 41 містить розгорнутий перелік можливих санкцій, які можуть бути накладені на забезпечення дотримання заходів врегулювання конфліктної ситуації. І як передбачено статтею 41 Рада Безпеки «може вимагати від членів ООН застосування цих заходів». Але якщо санкції виявлялися недостатніми і не діють інші важелі врегулювання конфлікту Рада Безпеки може перейти до третього кроку – завершального етапом лінії ескалації, а саме, застосування сили. Підстави для цього кроку передбачені статтею 42 [2]. (Вперше РБ ООН дозволила застосувати силу у 1950 році: «дія з військового примусу» була спрямована на те, щоб змусити Північну

Корею вивести війська з південної частини півострова).

Для забезпечення виконання зауважених вище повноважень, нагадаємо, РБ ООН складається 15 членів. П'ять постійних членів: Сполучені Штати, Російська Федерація (до 1991 року СРСР), Китай (до 1971 року Тайвань), Франція, Великобританія, відомі під назвою Р5, та десять непостійних членів, які обираються на дворічний термін Генеральною Асамблеєю із закінченням терміну повноважень. (Нинішній склад: Албанія (2023); Бразилія (2023); Еквадор (2024 р.); Габон (2023); Гана (2023 р.); Об'єднані Арабські Емірати (2023 р.); Японія (2024); Мальта (2024 р.); Мозамбік (2024 р.); Швейцарія (2024 р.). Потрібно відмітити, до 1965 року Рада Безпеки складалася з 11 країн-членів, шість із яких були непостійними. 17 грудня 1963 р. Резолюцією Генеральної Асамблеї № 1991 були внесені поправки до статті 23 (1) Статуту ООН і чисельність непостійних членів РБ ООН було збільшено з 6 до 10 [3].

Ми б хотіли звернути увагу на процедуру голосування в Раді Безпеки, яка регулюється статтею 27 Статуту ООН, оскільки саме питання процедури голосування РБ ООН викликає немало дискусійним серед членів ООН. Отже, кожен член Ради Безпеки має один голос. Голосування може відбуватися за процедурними або змістовними питаннями. Якщо проходить голосування з процедурного питання (наприклад, щодо місця проведення чергового засідання), для прийняття рішення достатньо дев'яти голосів членів РБ ООН. Щодо змістовного питання рішення вважається прийнятим, якщо за нього подано дев'ять голосів членів Ради Безпеки, при цьому мають однаково проголосувати постійні члени Ради Безпеки (Сполучені Штати, Російська Федерація, Китай, Франція, Великобританія). Якщо один із членів Ради Безпеки бере участь у суперечці, яка розглядається, він має утриматися від голосування, але ця норма не є обов'язковою і члени РБ ООН часто нехтують цим положенням.

Дуже важливий аспект голосування РБ ООН на якому потрібно акцентувати увагу – право вето. Так от, право вето, це дуже цікава

норма, яка була закладена країнами переможцями у Другій світовій війні у тіло Статуту ООН. Тобто, якщо один із постійних членів Ради Безпеки голосує проти певної резолюції, рішення не приймається навіть якщо за неї проголосували всі інші члени. Вважається, що член РБ ООН у такому випадку використав своє право вето. Отже, якщо хтось із Р5 – Китай, Франція, Росія, Великобританія чи США – голосує проти, документ не ухвалюється. Разом з тим, зауважимо, що якщо постійний член Ради Безпеки не до кінця погоджується із запропонованою резолюцією, однак не бажає використовувати своє право вето, він може утриматися при голосуванні і в такий спосіб дозволити прийняти рішення.

Зазначимо, питання вето було найсуперечливішим питанням при утворенні РБ ООН, яке обговорювалося в Думбартон-Оукс, а потім і в Сан-Франциско. З 1946 року кожен із постійних членів Ради Безпеки хоча б раз голосував «проти» з того чи іншого питання, а отже, застосовував право вето. Приблизно 49% усіх випадків застосування цього права припадають на СРСР (з 1991 року РФ), 29% – на США, 10% – на Великобританію та по 6% – на Китай та Францію [4].

Цікаву думку щодо права вето висловили А. Даял і К. Дантон. Вони зауважили, що право вето було задумано як ефективний захист інтересів Р5. Це пов'язано з тим, що постійні члени можуть застосовувати право вето для захисту власних інтересів або інтересів союзника або довіреної особи. Вони могли робити це щоразу, коли відчували, що Рада вторгається у їхній «простір». Хоча вето може спричинити параліч, воно також виконує корисну функцію. Ця функція відома як функція концерту. Ввівши право вето ООН фактично забезпечила участь усіх великих держав. Право вето дозволяє постійним членам керувати своєю взаємодією з урахуванням своїх інтересів. Коли всі згодні, можна вживати заходів. Коли вони не погоджуються, дія може бути заблокована. Таким чином, уникається розбіжність серед великих країн, що ефективно запобігає прямій конфронтації [5]. Така думка відображає філософію задуму «п'яти глобальних поліцейських» РБ ООН

Вето на резолюції РБ ООН

Країни	Після розпаду СРСР у 1991 р	До розпаду СРСР
СРСР (із 1991 року Росія)	32	120
США	18	69
Китай	16	3
Великобританія	0	32
Франція	0	18

про яку ми зауважували раніше. З думкою, авторів ми не можемо погодитися, оскільки за більше ніж 70 років існування РБ ООН та застосованих нею дій по деескалації конфліктів ми можемо зробити висновок, що Рада безпеки, а саме Р5 нерідко зловживали положенням постійного члена РБ ООН, що з часом підірвало довіру до інституту ООН в цілому. І хоча у 1945 році в Сан-Франциско світ і опинився перед суворим вибором між «організацією, яка надає привілеї великим державам» та «відсутністю організації взагалі» але філософія створення такого потужного органу країнами переможницями у Другій світовій війні, як РБ ООН на який покладена головна відповідальність за підтримку миру та безпеки у світі, заклала підвалини нерівності між країнами-членами. 26 квітня 2022 року Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй, враховуючи повномасштабне вторгнення РФ (постійного члена РБ ООН) в Україну, ухвалила резолюцію, яка вимагає, у разі застосування права вето у Раді Безпеки будь-яким із постійних членів протягом 10 робочих днів скликається засідання Генеральної Асамблеї з питання, щодо якого було використано вето (документ був ухвалений на основі консенсусу, тобто без голосування) [6]. Але, зауважена резолюція не скасовує і не обмежує право вето постійних членів РБ ООН, якими є Росія, Китай, США, Великобританія та Франція.

Отже, ми можемо зробити ґрунтовний висновок, що повноваження надані РБ ООН в рамках Статуту ООН роблять її могутнім та найвпливовішим органом міжнародної політики, а також органом, який забезпечує глобальну систему безпеки. Від дієвості цього органу залежить рівновага архітектури світової безпеки, яка вибудувалася після Другої світової війни.

Дослідження та аналіз поведінки РБ ООН дозволяє зазначити, що це складний орган, який послідовно, на протязі багатьох років розширював свою компетенцію. Сьогодні РБ ООН зазвичай реагує на п'ять типів ситуацій: 1) *міжнародний конфлікт*. Міжнародні конфлікти – це ситуації насильницького збройного конфлікту між двома чи більше державами-членами. Зазвичай ці конфлікти ведуться через такі питання, як прикордонні суперечки, доступ до ресурсів, історичні образи, протилежні стратегічні інтереси або анексія території з причин культури чи етнічної приналежності (включаючи захист меншин у сусідній країні). До прикладу: Ірак-Іран, Ірак-Кувейт, Вірменія-Азербайджан, смуга Аузу (Лівія-Чад), Ефіопія-Еритрея,

Ізраїль-Ліван; 2) *внутрішньодержавний конфлікт*. У конфліктах такого типу може брати участь низка суб'єктів – недержавних суб'єктів та національних урядів. Внутрішньодержавний конфлікт коріниться у складній структурі суспільства і зазвичай визначається питаннями етнічної належності, сектантства, економічної нерівності та ефективності уряду. До прикладу: Сальвадор, Камбоджа, Сьєрра-Леоне, Демократична Республіка Конго, Південний Судан; 3) *поширення хімічної, біологічної, радіологічної та ядерної зброї*. РБ ООН розглядає поширення зброї як загрозу миру та міжнародному безпеці, оскільки ця зброя може вбити велику кількість людей. Разом з тим, Рада Безпеки не розглядає всі подібні програми озброєння як загрозу миру та міжнародній безпеці. До прикладу: Іран, Ірак, Північна Корея; 4) *квазізаконодавчий*. Після терористичних атак у США 11 вересня 2001 р. Рада Безпеки діяла квазізаконодавчим чином. Ефективність законодавчої діяльності Ради Безпеки залежить від виконання законодавчих резолюцій країнами-членами. Резолюції 1373 та 1540, що стосуються тероризму та зброї масового знищення, змусили країни прийняти зміни до свого внутрішнього законодавства відповідно до «законодавчих актів» Ради Безпеки. 5) *наскрізний*. Рада Безпеки також провела наскрізну або тематичну роботу, прийнявши резолюції про захист цивільного населення у збройних конфліктах, питання прав жінок, конфліктів, дітей і збройних конфліктів та стрілецької зброї [7].

Зазначимо, тенденція до розширення компетенції РБ ООН стала помітною у 1990-х роках, після закінчення холодної війни, що до цього часу її дії характеризуються нечастим використанням повноважень за Розділом VII Статуту ООН, насамперед через механізм вето. У перші роки свого існування РБ ООН мала справу з «питаннями» Іспанії, Греції, Вільного Трієсту, Ірану, Індонезії та Індії-Пакистану, перш ніж зайнятися нині нерозв'язним палестинським питанням, Суецькою кризою, Конго, Кіпром і пізніше Південно-Західною Африкою. Під час вирішення цих питань РБ ООН використовувала військових спостерігачів, потім миротворців, а також комісії з розслідування. РБ ООН навіть встановила міжнародний протекторат, відомий як Вільна територія Трієст, і розмістила сили ООН у Конго. Але, після закінчення холодної війни раніше малоактивна Рада Безпеки стала гіперактивною, маючи справу з численними ситуаціями на чотирьох континентах. Визнаючи «час кардинальних змін»,

коли «закінчення холодної війни породило надії на більш безпечний, більш справедливий і більш гуманний світ», Рада Безпеки вирішила висловити свою «відданість колективній безпеці», широко використовуючи свої повноваження поступово почала вживати низку примусових заходів відповідно до Розділу VII, від економічних ембарго до дозволу країнам застосовувати силу, що вплинуло на хід міжнародного права та міжнародних відносин [4]. Як зауважив М. Хапполд: «Методи, які використовувалися Радою Безпеки, після холодної війни, для підтримки чи відновлення міжнародного миру та безпеки часто мали новаторський характер, у тому числі не лише згадані у Статуті, такі як санкції та військові сили, але делімітація міжнародних кордонів, присудження компенсації, заснування міжнародних кримінальних трибуналів, вимоги про видачу окремих осіб та створення міжнародних протекторатів».

У 1990-ті роки Рада Безпеки почала втручатися в серію особливо складних внутрішніх конфліктів. Вона розгорнула ефективні місії з надання допомоги у Сальвадорі, Намібії, Мозамбіку та більш масштабну місію тимчасової адміністрації в Камбоджі (яка з часом виявилася відносно ефективною).

Натхненні позитивними результатами країни-члени з підвищеними очікуваннями стали ще більш амбітними. Незабаром вони направили велику кількість миротворців у Сомалі та колишню Югославію для надання допомоги у доставці гуманітарної допомоги. Концептуальна основа, на якій ґрунтувалися місії, як зазначають дослідники, була помилковою, і обидві операції зрештою виявилися неефективними. Раптове скорочення (скорочення кількості санкціонованих місій) у миротворчих операціях ООН після поспішного виведення Місії ООН із Сомалі (UNOSOM II) частково призвело до краху Місії ООН щодо сприяння Руанді (UNAMIR). Ці невдачі зрештою вплинули на довіру до дій Ради Безпеки. Пізніше через кризу в Сирії, яка триває вже не один рік РБ ООН звинувати у нездатності вирішити міжнародні кризові ситуації, які оточують світ.

Отже, які інструменти застосовує РБ ООН для деескалації кризових ситуацій (конфліктів). За останні 70 років Рада безпеки розробила ряд інструментів, які були застосовані для реагування на наведені вище ситуації. (Інструменти РБ ООН охарактеризовані на підставі аналізу документів РБ ООН, аналітичними даними П. Надіна [7, 9]):

Традиційна підтримка миру	Передбачає розгортання легкоозброєних військ, завданням яких є спостереження та донесення про дотримання сторонами спору тієї чи іншої угоди, як правило, припинення вогню. Традиційні миротворчі сили постають між сторонами конфлікту. Це створює буферну зону, що розділяє збройні сили сторін, і розміщає операцію ООН посередині як міжпозиційні сили.	UNDOF (Сили ООН зі спостереження за роз'єднанням)
Спеціальні політичні місії (SPMs)	SPM – це невоєнні місії з обмеженою спрямованістю. Зазвичай SPM надають обмежену допомогу національним урядам по питанням у сфері виборів та верховенства закону.	UNSMIL (Місія ООН з підтримки Лівії)
Багатомірна підтримка миру	Ці інструменти поєднують у собі військові та цивільні завдання, які зазвичай включають: організацію виборів, підтримку та нагляд; операції з надання гуманітарної допомоги, включаючи захист під'їзних шляхів; демобілізація, роззброєння та реінтеграція (DDR); реформа сектору безпеки (SSR); а також просування прав людини та верховенства права.	MONUSCO (Місія Організації Об'єднаних Націй зі стабілізації у Демократичній Республіці Конго)
Тимчасові адміністрації	Найбільш екстенсивним стилем втручання з погляду зазіхання на національний суверенітет є модель протекторату ООН чи сурогатної держави. У цих втручаннях ООН перебирає всі основні цивільні адміністративні функції національного уряду, включаючи охорону правопорядку, управління судовою системою та реконструкцію інфраструктури.	Тимчасова адміністрація ООН у Косові (UNMIK), Тимчасова адміністрація ООН у Східному Тиморі (UNTAET)
Остаточна розбудова миру	Для Ради стало звичайною справою санкціонувати перехід від багатоаспектних операцій з підтримки миру до дрібніших довгострокових підрозділів миробудування. Ці підрозділи, передані до відання Генеральної Асамблеї та Комісії з миробудування, покликані забезпечити виконання завдань миробудування, що залишилися, і закріпити досягнення, досягнуті на шляху до довгострокового миру і стабільності.	Об'єднане представництво ООН з розбудови миру в Сьєрра-Леоні (UNIPSIL)

Комплексні економічні санкції	Запровадження всеосяжних санкцій може ізолювати країну на міжнародному рівні. Через взаємопов'язаний характер міжнародної торгівлі та торгівлі запровадження економічних санкцій може швидко поставити економіку країни «на коліна». Більше того, дипломатичні санкції, заборона на культурний обмін та спортивні матчі можуть фактично позбавити громадян країни, на яку поширюються санкції, активну та формальну участь у глобальному житті, що лише посилить загальне почуття ізоляції, яке зазнає країна, на яку поширюються санкції.	Ірак (Резолюція 661)
Адресні санкції (заборони на подорожі та заморожування активів)	Цільові санкції призначені для більшої точності та націлені таким чином, щоб вплинути на фінанси та/або свободи конкретної особи, компанії чи неурядової організації. Цей тип тиску, що застосовується безпосередньо до цільових лідерів, особисто впливає на тих, хто приймає рішення. Логіка адресних санкцій полягає в тому, що коли політичні еліти позбавляються предметів розкоші, міжнародних поїздок, їх активів та доступу до фінансів, вони покладатимуться на свої особисті інтереси і, як наслідок, відмовитися від девіантної політики та домагатися виконання вимог Ради Безпеки.	
Санкції щодо окремих товарів	Санкції щодо конкретних товарів призначені для заборони продажу певних товарів. Ці види санкцій, по суті, є формою часткових економічних санкцій, часто спрямованих на відсікання або принаймні скорочення незалежних потоків доходів загарбників та урядів, які підтримують конфлікти, включаючи нафту, алмази та деревину.	Сьєрра-Леоне (алмази), Ліберія (деревина, алмази та нафта)
Заперечення (і вимога)	Мається на увазі звернення, запит Ради Безпеки. У контексті Ради протест застосовується як форма впливу: м'яке нагадування або вимога, яка потребує виконання. Протест – це не більше ніж словесна форма, яка не несе в собі дії як такої, але може супроводжувати загрозу (тобто конкретну чи неконкретну загрозу застосування заходів за статтею 41) для вираження її значення.	
Ембарго на постачання зброї	Ембарго на постачання зброї є найкращим інструментом санкцій, що використовуються Радою Безпеки. Такі ембарго спрямовані на заборону або обмеження доступу до зброї. Обґрунтування полягає в тому, що обмеження доступу до нової зброї та боєприпасів обмежить сам конфлікт.	
Миротворчість	Включає використання таких інструментів, як дипломатія і посередництво, для припинення конфлікту. Рада ініціює або частіше підтримує миротворчі зусилля відповідно до глави VI Статуту – переговори, розслідування, примирення, арбітраж, судове врегулювання.	
Міжнародні кримінальні справи (включно з міжнародними кримінальними трибуналами та міжнародними кримінальними судами)	В останні роки Рада активно займається забезпеченням міжнародного правосуддя шляхом створення спеціальних міжнародних кримінальних трибуналів (Югославія та Руанда), спеціальних змішаних судів (Сьєрра-Леоне та Ліван) та передачі справ (Дарфур) та Лівія) до Міжнародного кримінального суду (МКС).	Міжнародний кримінальний трибунал по Югославії. Справа МКС щодо Лівії
Превентивні заходи (включно з превентивним розгортанням)	Мета – не допустити виникнення збройного конфлікту або ескалації вже існуючого. Проте Рада Безпеки, будучи реакційною, рідко діє превентивно. Єдиним прикладом превентивного розгортання є Сили превентивного розгортання ООН, які були розгорнуті з мандатом на запобігання розповсюдженню балканського конфлікту на територію Македонії.	UNPREDEP (Сили превентивного розгортання ООН).

<p>Авторизація багатонаціональних сил (MNF) та єдиних національних сил</p>	<p>Відповідно до цієї моделі Рада, як законний орган у міжнародній політиці, уповноважує регіональну дійову особу або групу країн взяти на себе виконання конкретного мандата, встановленого Радою. MNF часто використовувалися як тимчасові заходи, оскільки держави-члени схильні обмежувати участь у складних ситуаціях і розгортати операції, спрямовані на запобігання ризику з вузькими тимчасовими мандатами.</p>	<p>Операція «Alba», очолювана Італією. Була покликана допомогти албанському уряду відновити закон і порядок під час заворушень 1997 року; INTERFET (під керівництвом Австралії); EUFOR Artemis (короткострокова санкціонована ООН військова місія під керівництвом ЄС в Демократичній Республіці Конго під час конфлікту в Ітурі); Операція «Serval» (антитерористична операція французьких збройних сил у Малі проти радикальних ісламістських угруповань).</p>
<p>Коаліції добровольців</p>	<p>Рада по суті видає ліцензію на застосування сили як законний ліцензіар. Рада може ставити умови відносно цілей та параметрів її використання, широкого або обмеженого.</p>	<p>Корейська війна; Війна у Перській затоці.</p>

Потрібно зазначити, приведені інструменти для деескалації кризових ситуацій Радою Безпеки застосовувалися до ситуацій де прямою стороною конфлікту ніколи не виступала країна постійний член РБ ООН. Ми зауважували раніше філософія створення цього органу запроваджувала алгоритм «глобальних поліцейських», які будуть надавати (забезпечувати) безпеку, упередження та врегулювання можливих конфліктів, які загрожують миру та безпеці. Але, на прикладі російсько-української війни ми можемо бачити, що алгоритм закладений при утворення РБ ООН був порушений РФ. У цій війні, яка розпочалася 2014 року, прямою стороною конфлікту виступає РФ, яка є постійний членом РБ ООН із правом вето на рішення Ради Безпеки, що автоматично блокує дії РБ ООН до вирішення цього конфлікту, який після повномасштабного вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 року перетворився у найбільший конфлікт на Європейському континенті з часів Другої світової війни.

Проаналізуємо дії РБ ООН щодо врегулювання питання російсько-української війни. Отже, коли 24 лютого РФ вчинила повномасштабне вторгнення в Україну 81 із 193 держав-членів ООН виступили співавто-

рами резолюції, що засуджує вторгнення як явне порушення основних принципів Статуту ООН та міжнародного права. Але РФ користуючись своїм правом постійного члена РБ ООН в односторонньому порядку наклала на нього вето. (Китай, Індія, ОАЕ – утрималися). 27 лютого 2022 року Рада Безпеки констатувала, що відсутність одностайності серед постійних членів завадила йому виконати свій головний обов'язок щодо підтримки міжнародного миру та безпеки, і ухвалила рішення скликати надзвичайну спеціальну сесію Генеральної Асамблеї ООН. Внаслідок цього кроку 2 березня 2022 року Генеральна Асамблея ООН на екстреному засіданні ухвалила резолюцію, в якій висловлювалося занепокоєння щодо «агресії Російської Федерації проти України, що порушує статтю 2 (4) Статуту» [9]. Крім того, цей документ містив вимогу до РФ «негайно припинити застосування сили проти України і повністю вивести всі свої збройні сили з території цієї країни в межах її міжнародно визнаних кордонів». Зауважимо, відповідно до резолюції 377A(V) Генеральної Асамблеї від 1950 року, широко відомої як «Єдність в ім'я миру», у разі якщо в Раді Безпеки відсутня одностайність серед п'яти постійних членів, Асамблея має право

давати рекомендації ширшому колу членів ООН щодо колективних заходів відносно підтримки чи відновлення миру та безпеки. Але, на відміну від резолюцій РБ ООН, резолюція Генеральної Асамблеї не має обов'язкової сили, тобто країни-члени ООН не зобов'язані її виконувати.

Отже, тільки 6 травня 2022 року Рада Безпеки вперше, з початку повномасштабного російського вторгнення в Україну, змогла прийняти спільну заяву. В опублікованому прес-релізі йшлося про «рішучу підтримку зусиль Генерального секретаря щодо пошуку мирного рішення війни в Україні». Рада Безпеки також «висловила глибоке занепокоєння з приводу підтримки миру та безпеки в Україні» і нагадала, що «всі країни-члени відповідно до Статуту ООН взяли на себе зобов'язання вирішувати свої міжнародні суперечки мирним шляхом» [10]. Із тексту резолюції можемо зробити висновок – це формальна резолюція з фіксацією ситуації, яка не передбачає застосування жодного інструменту деескалації конфлікту, які є в арсеналі РБ ООН та передбачені Розділом VII Статуту ООН.

Рада Безпеки навіть після оголошення президентом РФ В. Путіним про анексію Луганської, Донецької, Херсонської та Запорізької областей відхилила проєкт резолюції, спрямований на засудження референдумів, що передували йому. Проєкт, поданий Албанією та Сполученими Штатами, отримав підтримку 10 членів, але на нього наклала вето РФ (Бразилія, Китай, Габон та Індія – утрималися) [11]. Отже, обґрунтовано можемо зазначити, що ситуація повної недовіри виконання РБ ООН своїх прямих зобов'язань відносно врегулювання питання російсько-української війни пов'язана з тим, що прямою стороною конфлікту виступає постійний член РБ ООН – РФ, яка наділена не тільки правом вето, а яка згідно філософії задуму «глобальних п'яти поліцейських» є одним із цих поліцейських.

Відносно членства РФ у РБ ООН потрібно зазначити, що в цьому питанні є неоднозначність. Як зауважує Д. Кулеба (міністр Закордонних справ України), – «чинний Статут ООН не містить слів «Російська Федерація». Їх немає, зокрема, в Статті 23 Статуту, де перелічені постійні члени Ради Безпеки ООН. Правомірна процедура набуття державою «Російська Федерація» членства в ООН та місця серед постійних членів Ради Безпеки мала обов'язково передбачати кроки, визначені Статутом ООН. У грудні 1991 року звернення Російської Федерації щодо наміру продовжити членство СРСР в ООН мало бути

належним чином розглянуто Радою Безпеки та Генеральною Асамблеєю відповідно до Статті 4 Статуту ООН. Вона передбачає, що членство миролюбних держав в ООН набувається саме за рекомендацією Ради Безпеки ООН та за рішенням Генеральної Асамблеї, і лише в такий спосіб. Наприклад, такий правомірний шлях пройшли новоутворені держави-члени ООН Чехія і Словаччина після того, як припинила своє існування державо-член ООН під назвою «Чехословаччина» [12]. Також зазначимо, станом на момент написання листа Б. Єльциним (президент РФ 1991–1999 роки) до Генерального Секретаря ООН юридично ще існував СРСР, а от Російської Федерації не існувало. Російську Радянську Федеративну Соціалістичну Республіку парламент перейменував на Російську Федерацію 25 грудня, але тогочасний російський конституційний суд назвав рішення парламенту неконституційним. Лише після внесення необхідних змін до конституції у травні 1992 року офіційно з'явилася Російська Федерація. Слід зауважити, що в Статуті ООН не має згадки про Російську Федерацію, її не має навіть в статті 23 Статуту ООН, де перелічені постійні члени Ради безпеки ООН (там згадується СРСР, який припинив існування у 1991 році) [13, с. 75–76]. Але потрібно зауважити, що ООН в минулому уже вдавалася до «імпровізованих кроків», щоб змінити чи обмежити участь держави-члена. Наприклад, у 1971 році, коли за голосуванням Генеральної Асамблеї місце Китаю в ООН передали від Китайської Республіки (він же Тайвань) до Китайської Народної Республіки (КНР) (резолюція ГА ООН 2758 (XXVI)). Місце в РБ ООН посіла КНР, хоча в статті 23 зазначена Китайська Республіка.

Такі порушення та маніпулятивні дії з правилами, які були закладені в Статуті ООН зі сторони країн, які були визначеними як «глобальні поліцейські» забезпечення миру та безпеки у світі після Другої Світової війни, як наслідок, спричинили порушення світової безпекової рівноваги. Сьогодні світ зіткнувся із безпрецедентним порушенням архітектури світової безпеки, а саме повномасштабний напад постійного члена РБ ООН (РФ) на Україну. Отже, ми впевнено можемо зазначити, що вторгнення РФ в Україну стало переломним моментом, що змінило багато аспектів міжнародних відносин на світовій мапі.

Також, зазначимо, російське вторгнення в Україну грубо порушує міжнародний правопорядок, що викликає серйозне занепокоєння серед фахівців міжнародного права. Повномасштабне вторгнення РФ в Україну

порушує статтю 2(4) Статуту ООН, центральний принцип статуту, який вимагає від країн-членів ООН утримуватись від «застосування сили проти територіальної цілісності чи політичної незалежності будь-якої держави». Маніпуляції президента РФ В. Путіна та інших російських офіційних осіб про те, що застосування РФ сили проти України виправдане відповідно до статті 51 Статуту ООН, не має ні фактичної, ні юридичної підтримки. Стаття 51 передбачає, що «ніщо у цій Хартії не обмежує невід'ємного права на індивідуальну чи колективну самооборону у разі збройного нападу на члена Організації Об'єднаних Націй». Україна не робила і не загрозувала вчинити збройний напад на РФ чи будь-яку іншу країну-члена ООН. «Навіть якби Росія змогла довести, що Україна вчинила чи планувала вчинити напади на росіян у Донецькій та Луганській областях України, стаття 51 не дозволила б діяти в порядку колективної самооборони, оскільки Донецьк та Луганськ не є державами-членами ООН. Більше того, вони навіть не кваліфікуються як держави з міжнародного права», зауважує Т. Ясвал [14]. Також, заяви В. Путіна про те, що Україна робила «геноцид» проти росіян у Донецьку та Луганську, хоч і є слабо завуальованою спробою виправдати застосування РФ сили мовою міжнародного права, також не підтверджуються фактами і в жодному разі не дають право РФ вчинити вторгнення в Україну. Конвенція про геноцид визначає геноцид «як певні дії, спрямовані на повне або часткове знищення будь-якої національної, етнічної, расової або релігійної групи». Немає жодних доказів того, що Україна брала участь у зауважених діях, і тим більше жодних доказів наміру повністю або частково знищити будь-яку спільноту на сході України. Отже, виправдання РФ за її повномасштабне вторгнення в Україну посиляються на норми міжнародного права є нікчемними.

Натомість, РФ своїми діями у відношенні України порушила ряд міжнародних законів. Порушення основних принципів Статуту ООН. РФ порушила *Гаазьку конвенцію*. Контроль РФ над чотирма українськими областями до референдуму відомий як «військова окупація», роз'яснюється Гаазькою конвенцією 1899 року. Стаття 43 Конвенції зазначає – держава, що окупує, повинна забезпечувати громадський порядок і безпеку і поважати внутрішні закони окупованої території. У статті чітко сказано, що РФ як окупант має лише «владу», а не «суверенітет» над цими регіо-

нами. Далі будь-яка зміна цього статусу, тобто з «повноваження» на «суверенітет», може статися лише за згодою України [15].

Також, РФ порушила міжнародне гуманітарне право. Багато людей було вбито в українських містах (Маріуполь, Буча, Ірпінь та ін). Всесвітня організація охорони здоров'я підтвердила близько 226 російських атак на медичні установи в Україні з початку конфлікту. Атака на Київ та авіаудари щодо цивільного населення, це пряме порушення Женевської конвенції (що встановлює міжнародно-правові стандарти гуманітарного поводження на війні).

Порушила міжнародне кримінальне право. Відповідно до Римського статуту будь-який навмисний напад на цивільне населення та об'єкти кваліфікується як військовий злочин. Хоча РФ не є учасником Римського статуту Міжнародного кримінального суду (МКС), Україна його підписала [16]. Враховуючи, прецедент, геноцид Рохінджа в М'янмі, Україна може подати законний позов до МКС.

РФ порушила міжнародне право з прав людини. Обидві сторони (Україна, РФ) підписали: Загальну декларація прав людини; Міжнародний пакт про громадянські та політичні права; Європейську конвенція з прав людини; Конвенцію проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження та покарання. Дії РФ порушують основні права, включаючи право на життя та гідність, право на захист від тортур, жорстокого поводження та насильницького затримання.

Потрібно зауважити, серед науковців, окрім правової бази *jus ad bellum*, вторгнення РФ викликає занепокоєння щодо застосування *jus in bello* – сукупності норм міжнародного права, які стосуються військових дій, зокрема засобів і методів ведення війни. Як зауважує М. Вараки, викладач міжнародного права, Королівський Лондонський коледж, – «Події в Україні фундаментально кидають виклик основним положенням міжнародного правового порядку, яким ми його знаємо; нормативні наслідки цієї війни будуть відчутні з часом» [17].

Отже, ми можемо зробити висновок, що РФ, яка здійснила повномасштабне вторгнення в Україну у 2022 році порушила основи статуту ООН, які були закладені за наслідками Другої світової війни в архітектуру світової безпеки і які на протязі багатьох років забезпечували паритетність політичних процесів між її членами. РФ, як постійний член РБ ООН, який, як ми зауважували раніше повинен забезпечувати дотримання принципів та

правил міжнародного порядку, своїми діями по відношенню до України породив сумніви серед багатьох світових акторів щодо дієвості інституту ООН та його органу РБ ООН у забезпеченні миру та безпеки. Такі сумніви, підкріплені тим, що РФ навіть після безпрецедентних порушень статуту ООН продовжує бути постійним членом РБ ООН і навіть головувати у Раді Безпеки. До речі, у 2022 році Росія головувала у лютому 2022 року якраз під час свого повномасштабного вторгнення в Україну. «Сам факт російського головування свідчить про те, що щось відбувається не так в архітектурі світової безпеки», Д. Кулеба. З таким твердженням не можна не погодитися але це не змінює того, що РФ продовжує бути членом РБ ООН і у 2023 році продовжувала головувати (квітень) і буде головувати у 2024 році (липень).

За такі систематичні порушення положень Статуту ООН РФ, яка до того ж своїми діями створює прецеденти в міжнародному праві логічним задається запитання, чи можна позбавити РФ статусу постійного члена РБ ООН або чи можна відкликати її членство в ООН? Відносно питання – чи можна відкликати членство РФ в ООН то тут потрібно звернутися до статей 5, 6 Статуту ООН в яких передбачена процедура виключення або призупинення членства. Так, стаття 6 зазначає: «Член Організації Об'єднаних Націй, який систематично порушує принципи, які містяться в цьому Статуті, може бути виключений з Організації Генеральною Асамблеєю за рекомендацією Ради Безпеки». Слід зауважити, що історія Організації Об'єднаних Націй ніколи не мала такого прецеденту. Стаття 5 Статуту ООН передбачає зупинення членства будь-якої держави за рекомендацією Ради Безпеки. Права та привілеї держави-ізгоя відновлюються також за рекомендацією Ради безпеки. Потрібно відмітити, у своїй історії ООН декілька разів робила рішучі кроки проти окремих країн, щоб покласти край «кричущій несправедливості». Так, щоб протидіяти апартеїду в Південній Африці, 1963 року РБ ООН запровадила ембарго на постачання зброї до ПАР. З 1970 до 1974 року Генеральна Асамблея відмовлялася приймати повноваження цієї країни. У результаті Південна Африка не брала участь у засіданнях Асамблеї аж до повного скасування апартеїду у 1994 році. Звернемо увагу і стаття 5, і стаття 6 відносять виключення або припинення членства в ООН за рекомендацією РБ ООН. Але РФ є постійним членом РБ ООН із правом вето, тому ні виключити, ні призупинити членство

РБ ООН в ООН за положеннями нинішнього Статуту ООН, не можливо.

Тепер відносно питання позбавлення статусу РФ як постійного члена РБ ООН. Отож, Статут ООН не передбачає жодної процедури, за якою п'ять постійних членів можуть бути виключені з Ради Безпеки.

Зазначимо, аргумент багатьох критиків Ради Безпеки полягає в тому, що він неефективний і що його необхідно докорінно реформувати. Зазначимо, реформа Ради Безпеки – одна із «вічнозелених» тем світової дипломатії, вона обговорюється протягом десятиліть. Слід зауважити, що під час обговорення реформи Ради Безпеки на 77-й Генеральній Асамблеї ООН, країни-члени знову загалом погодилися з необхідністю модернізації органу для збереження актуальності Організації Об'єднаних Націй у XXI столітті, але розійшлися у думках щодо належного використання права вето, особливо у випадках масових злочинів. Як було зауважено у прес-релізі GA/12472 «Асамблея розпочала обговорення необхідності реорганізації Ради Безпеки, свого єдиного органу, наділеного повноваженнями приймати рішення, які мають юридичну силу, таким чином, щоб вона могла краще вирішувати поточні глобальні проблеми» (17 листопада 2022 року).

Приведемо декілька позицій, які були сформульовані та висловлені представниками країн-членів ООН під час заключних дебатів щодо реформи Ради Безпеки 18 листопада 2022 р.: Наталі Бродхерст Естиваль (Франція), – «реформування Ради необхідне для зміцнення його авторитету та представництва за збереження її виконавчого та директивного характеру». Представник Гани (Каролін Абена Аніма Оппонг-Нтірі), – «реформа Ради прострочена. Нещодавні події в Україні та інших місцях у світі, де Рада не змогла врегулювати конфлікт, демонструють невідкладність реформ <...> Право вето має бути скасовано, оскільки воно є анахронізмом та контрпродуктивним для цілей підтримки міжнародного миру та безпеки, заявив делегат Гани. Але якщо він існує, він має бути обмежений правилами. Враховуючи вкорінені інтереси, що стали можливими завдяки постійному членству, деяким членам Ради може бути складно відповісти на питання про те, якою буде реформа. Але питання, яке ми повинні вирішити, полягає в тому, чи хочемо ми зберегти обмежений привілей над недієздатною системою або прагнути постійного впливу на ефективний інструмент світу в усьому світі». Донал Кеннелі (Ірландія), наголосив, що «Рада більше не відображає струк-

туру Організації Об'єднаних Націй та реалії миру. Держави-члени повинні подумати про те, як можна добитися змін, і зосередитися на тих галузях, де можна досягти негайного прогресу, у тому числі на підзвітності, прозорості, методах роботи та взаємозв'язках із ширшою системою». Пайман Гадірхомі (Іран) також висловив позицію, що «нинішня структура Ради Безпеки не відображає реалій міжнародної спільноти. Мета реформи має полягати у перетворенні Ради на справді представницький, ефективний і, перш за все, заснований на правилах і підзвітний орган, який служить спільним інтересам». Давид Бакрадзе (Грузія) відмітив, що «Події, що розгортаються, ясно показали, що Рада не може відповідати своєму сенсу існування — підтримці міжнародного миру і безпеки, при цьому реформа права вето особливо актуальна. Невдалі спроби ухвалити резолюцію Ради про припинення агресії Російської Федерації проти України є яскравим свідченням цього». Сергій Дворник (Україна) зауважив, що «досвід України багато про що говорить, наголосивши, що недоречно, щоб країна, яка має постійне місцезнаходження, мала привілей застосовувати вето при розгляді спровокованого нею конфлікту. Державам-членам слід зосередити увагу на цьому питанні під час наступного циклу міжурядових переговорів щодо реформи Ради». «Право вето — це не право, а скоріше привілей, несправедливо наданий деяким державам-членам на порушення Статуту Організації Об'єднаних Націй», наголосив представник Ірану. Проте спікер від РФ (Василь Небензя) виступив проти обмеження права вето, яким користуються його делегація та інші постійні члени Ради, «тим більше, що це спонукає членів шукати збалансовані рішення». Він погодився з тим, що реформа Ради давно назріла, але оскільки рішення все ще відсутнє, а підходи основних учасників все ще сильно розходяться, а іноді й діаметрально протилежні, немає альтернативи як продовжувати працювати в нинішньому режимі [18].

Отже, потрібно зазначити, що і під час цього обговорення відносно реформування Ради Безпеки члени ООН не дійшли до якось знаменника хоча б початку шляху вирішення кризи, яка склалася в РБ ООН. Зауважимо, після закінчення холодної війни дебати про реформу йшли по колу нескінченно, не маючи жодної перспективи на завершення. Навіть зі створенням «Робочої групи відкритого складу з питання справедливого представництва та розширення складу Ради Безпеки та інших питань, пов'язаних з Радою

Безпеки» (1993 рік) не приблизили проблему до її вирішення [19]. І як наслідок, сьогодні, є цілком очевидно, що Рада Безпеки неспроможна ефективно вирішувати конфліктні ситуації, які постали у XXI столітті.

Також, шанси на істотну реформу Ради Безпеки здаються малоімовірними і через складність процедури внесення поправок (змін) до Статуту ООН. Для внесення змін до Статуту потрібне голосування «за» та внутрішня ратифікація двома третинами держав-членів ООН. Стаття 108 Глава XVIII: Поправки — «Поправки до цього Статуту набувають чинності для всіх Членів Організації після того, як вони прийняті двома третинами голосів членів Генеральної Асамблеї та ратифіковані відповідно до їх конституційної процедури двома третинами Членів Організації, включаючи всіх постійних членів Ради Безпеки». Отже, щоб поправки набули дії за неї повинні проголосувати, теж, усі постійні члени Ради Безпеки, які навряд чи вживатимуть заходів, що обмежать їхній власний вплив. Відмітимо, останній раз зміни до Статуту ООН вносилися п'ятдесят років тому під час розширення складу РБ ООН з 11 до 15 членів.

Враховуючи проведені дослідження функцій та повноваження РБ ООН, аналіз інструментів реагування РБ ООН на різні кризові ситуації (конфлікти), зокрема врегулювання питання російсько-української війни як найбільшого конфлікту на Європейському континенті з часів Другої світової війни, ми можемо об'єктивно зазначити — сьогодні РБ ООН і ООН, в цілому, переживає чи не найскладнішу кризу в своїй історії. Додатковим підтвердженням висновку, є заява Жозепа Борреля (високий представник ЄС з питань зовнішньої політики і політики безпеки), який зазначив, — «своєю загарбницькою війною проти України РФ — ядерна держава і постійний член Ради Безпеки ООН — розтоптала Статут ООН». Також він наголосив, «РФ перешкоджає виконанню Радою Безпеки своєї ролі не лише в Україні, але й в інших місцях, тим самим ставлячи під загрозу довіру до всієї системи ООН. Для того, щоб відновити унікальну легітимність ООН, необхідно терміново зробити Раду Безпеки більш репрезентативною, щоб відобразити зміни, які відбулися у світі» [20]. Ми цілком погоджуємося із заявою Жозепа Борреля і додатково зазначаємо — якщо ООН ненадасть відповіді на дії РФ в Україні, не примінить заходи як це передбачено Статутом ООН для врегулювання конфліктних ситуацій, в такому разі ця інституція, яка була створена саме для унеможливлення повторення прецеденту Другої

світової війни, для збереження миру та безпеки, скоріш за все, як свого часу Ліга Націй може припинити своє існування.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Як зауважив Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерреш у своєму докладі до 75-ої річниці ООН «Наша спільна повістка дня», – «Людство стоїть перед суворим та невідкладним вибором: провал чи прорив. Варіанти, які ми оберемо або не оберемо сьогодні, можуть обернутися подальшим провалом і низкою нескінченних криз – або ж проривом до кращого, більш стійкого, мирного майбутнього для наших людей та нашої планети» [21]. Але ми можемо зробити висновок, враховуючи дії РБ ООН по деескалації війни, яку розпочала РФ проти України, що міжнародна безпека знаходиться на порозі провалу. Російсько-українська війна стала тим останнім фактором, який розкрив всю недієвість, фантомність та забюрократизованість нинішньої системи світової безпеки. І задумана після Другої світової війни РБ ООН як інститут, який повинен постійно підтримувати та забезпечувати безпеку та мир, зосереджувати дії на тих, хто несе відповідальність за політику або практику, що засуджується міжнародним співтовариством, сьогодні виявився повністю паралізованим і недієвим.

Зазначимо, проблеми ООН наростають і для багатьох країн статус-кво стає більш прийнятним варіантом. Традиційною позицією завжди вважалося, що ООН є єдиною універсальною організацією світової спільноти, вищим носієм та охоронцем сучасного міжнародного права, яка користується найви-

щим моральним авторитетом. Але з певного часу авторитет ООН поставлено під сумнів. Хоча, зазначимо серед світових акторів не просто піддається сумніву авторитет ООН, а ставиться питання – чи дійсно цей інститут в змозі надалі забезпечувати мир та безпеку, вирішувати конфліктні ситуації, які постають у XXI сторіччі. На нашу думку, яка підкріплена аналізом досліджень і позиціями світових акторів – інститут ООН в нинішньому стані себе вичерпав. Повинна бути запропонована зовсім нова архітектура світової системи безпеки, яка б дійсно відповідала викликам та загрозам нового світового порядку. Світу потрібен не наглядч, не гегемон, а глобальна справедливість для кожного. Навіть для самої маленької країни чи народу.

Цілком логічно постає питання – як надалі найбільш ефективно керувати цим більш складним світом? На нашу думку, саме Україна, яка опинилася в епіцентрі нападу РФ, як ядерної країни на неядерну країну і у відношенні якої були порушені всі гарантії безпеки надані ключовими геополітичними гравцями, має беззаперечне право на запропонувати світовому товариству своє бачення нової архітектури світової системи безпеки, зокрема над створенням нового безпекового сегмента по контролю над ядерною зброєю та іншими загрозами масового ураження. Тому, дуже важливо проведення наукових досліджень та напрацювання нових концептуальних моделей, які змогли б дати відповідь на важливе питання як формування нової глобальної ефективної системи безпеки і наближення країн до її реалізації.

Література:

1. United Nations Security Council. URL: https://www.un.org/securitycouncil/about_test1#maintaining_peace_and_security.
2. United Nations Charter. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>.
3. Question of equitable representation on the Security Council and the Economic and Social Council: resolution. UN General Assembly. 17 December 1963, A/RES/1991(XVIII). UN Digital Library. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/660524>.
4. The UN Security Council. Council Foreign Relation. URL: <https://www.cfr.org/backgrounder/un-security-council>.
5. Dayal A., Dunton C. The U.N. Security Council Was Designed for Deadlock — Can it Change? 2023. URL: <https://www.usip.org/publications/2023/03/un-security-council-was-designed-deadlock-can-it-change>.
6. General Assembly. Plenary. URL: <https://press.un.org/en/2023/ga12500.doc.htm>.
7. Nadin P. United Nations Security Council Reform. URL: <https://ourworld.unu.edu/en/united-nations-security-council-101>.
8. Resolutions. UN Security Council. URL: <https://www.un.org/securitycouncil/ru/content/resolutions>.
9. General Assembly Overwhelmingly Adopts Resolution Demanding Russian Federation Immediately End Illegal Use of Force in Ukraine, Withdraw All Troops. General Assembly. Eleventh emergency special session, 5th & 6th meetings. 2 March 2022. URL: <https://press.un.org/en/2022/ga12407.doc.htm>.
10. Statement by the President of the Security Council/ 6 May 2022. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N22/341/96/PDF/N2234196.pdf?OpenElement>.
11. Security Council Fails to Adopt Resolution Condemning Moscow's Referenda in Ukraine's Occupied Territories, as Permanent Member Employs Veto. URL: <https://reliefweb.int/report/ukraine/security-council->

fails-adopt-resolution-condemning-moscows-referenda-ukraines-occupied-territories-permanent-member-employs-veto.

12. Заява МЗС України щодо нелегітимності перебування Російської Федерації в Раді Безпеки ООН та Організації Об'єднаних Націй у цілому. МЗС України. 26 грудня 2022 р. URL: <https://mfa.gov.ua/news/zayava-mzs-ukrayini-shchodo-nelegitimnosti-perebuвання-rosijskoji-federaciyi-v-radi-bezpeki-oon-ta-organizaciyi-obyednanih-nacij-u-cilomu>.

13. Буряченко О. Російсько-українська війна як фактор порушення та еволюції світової безпекової рівноваги. *Politicus*. Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку. Випуск № 2. 2023 р. С. 73–83. URL: http://politicus.od.ua/2_2023/11.pdf.

14. Jaswal T. International Law violations by Russia in its invasion of Ukraine. URL: <https://theleaflet.in/international-law-violations-by-russia-in-its-invasion-of-ukraine/>

15. The International Hague Conferences of 1899 and 1907. *Digital Encyclopedia of European History*. URL: <https://ehne.fr/en/encyclopedia/themes/international-relations/europe-and-legal-regulation-international-relations/international-hague-conferences-1899-and-1907#:~:text=In%201899%2C%20an%20international%20conference,military%20budgets%3B%20the%20implementation%20of>.

16. Римський статут міжнародного кримінального суду. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text.

17. Varaki M. How has Russia violated international law? King's College London. URL: <https://www.kcl.ac.uk/how-has-russia-violated-international-law>.

18. Seventy-seventh session of the UN General Assembly. Concluding Debate on Security Council Reform, Speakers in General Assembly Urge More Representation for Developing Countries, Ending of Permanent Members' Veto Power. 18 november 2022. URL: <https://press.un.org/en/2022/ga12473.doc.htm>.

19. Нью Йорк. Генеральна Асамблея ООН. Резолюція (1993, 3 грудня) Справедливе представництво у Раді Безпеки та розширенні її членського складу. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/015/64/PDF/N9401564.pdf?OpenElement>.

20. Боррель Ж. Євросоюз закличе до реформи Радбезу на Генасамблеї ООН. Європейська правда. 18 вересня 2023. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/09/18/7169591/>.

21. Guterres A. United Nations Secretary General's report "Our Common Agenda" URL: <https://www.un.org/ru/content/common-agenda-report/#download>.

References:

1. United Nations Security Council. Retrieved from https://www.un.org/securitycouncil/about_test1#maintaining_peace_and_security. [in English].

2. United Nations Charter. Retrieved from <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>. [in English].

3. Question of equitable representation on the Security Council and the Economic and Social Council: resolution. UN General Assembly. 17 December 1963, A/RES/1991(XVIII). UN Digital Library. Retrieved from <https://digitallibrary.un.org/record/660524>. [in English].

4. The UN Security Council. Council Foreign Relation. Retrieved from <https://www.cfr.org/backgrounder/un-security-council>. [in English].

5. Dayal A., Duntun C. The U.N. Security Council Was Designed for Deadlock – Can it Change? 2023. Retrieved from <https://www.usip.org/publications/2023/03/un-security-council-was-designed-deadlock-can-it-change>. [in English].

6. General Assembly. Plenary. Retrieved from <https://press.un.org/en/2023/ga12500.doc.htm>. [in English].

7. Nadin P. United Nations Security Council Reform. Retrieved from <https://ourworld.unu.edu/en/united-nations-security-council-101>. [in English].

8. Resolutions. UN Security Council. Retrieved from <https://www.un.org/securitycouncil/ru/content/resolutions>. [in English].

9. General Assembly Overwhelmingly Adopts Resolution Demanding Russian Federation Immediately End Illegal Use of Force in Ukraine, Withdraw All Troops. General Assembly. Eleventh emergency special session, 5th & 6th meetings. 2 March 2022. Retrieved from <https://press.un.org/en/2022/ga12407.doc.htm>. [in English].

10. Statement by the President of the Security Council/ 6 May 2022. Retrieved from <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N22/341/96/PDF/N2234196.pdf?OpenElement>. [in English].

11. Security Council Fails to Adopt Resolution Condemning Moscow's Referenda in Ukraine's Occupied Territories, as Permanent Member Employs Veto. Retrieved from <https://reliefweb.int/report/ukraine/security-council-fails-adopt-resolution-condemning-moscows-referenda-ukraines-occupied-territories-permanent-member-employs-veto>. [in English].

12. ZaiiaVa MZS Ukrainy shchodo nelehitimnosti perebuвання Rosiiskoi Federatsii v Radi Bezpeky OON ta Orhanizatsii Obiednanykh Natsii u tsilomu. [Statement of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine regarding the illegitimacy of the Russian Federation's presence in the UN Security Council and the United Nations as a whole]. MZS Ukrainy. 26 hrudnia 2022 r. [Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. December 26,

- 2022]. Retrieved from <https://mfa.gov.ua/news/zayava-mzs-ukrayini-shchodo-nelegitimnosti-perebuvannya-rosijskoyi-federaciyi-v-radi-bezpeki-oon-ta-organizaciyi-obyednanih-nacij-u-cilomu>. [in Ukrainian].
13. Buriachenko O. (2023). Rosiisko-ukrainska viina yak faktor porushennia ta evoliutsii svitovoi bezpekovoї rinvovahy. [The Russian-Ukrainian war as a factor in the disruption and evolution of global security balance]. *Politicus. Political problems of international systems and global development*. pp. 73–83. Retrieved from http://politicus.od.ua/2_2023/11.pdf. [in Ukrainian].
14. Jaswal T. International Law violations by Russia in its invasion of Ukraine. Retrieved from <https://theleaflet.in/international-law-violations-by-russia-in-its-invasion-of-ukraine/>. [in English].
15. The International Hague Conferences of 1899 and 1907. *Digital Encyclopedia of European History*. Retrieved from <https://ehne.fr/en/encyclopedia/themes/international-relations/europe-and-legal-regulation-international-relations/international-hague-conferences-1899-and-1907#:~:text=In%201899%2C%20an%20international%20conference,military%20budgets%3B%20the%20implementation%20of>. [in English].
16. Rymyskyi statut mizhnarodnoho kryminalnoho sudu. [The Rome Statute of the International Criminal Court] Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text. [in Ukrainian].
17. Varaki M. How has Russia violated international law? King's College London. Retrieved from <https://www.kcl.ac.uk/how-has-russia-violated-international-law>. [in English].
18. Seventy-seventh session of the UN General Assembly. Concluding Debate on Security Council Reform, Speakers in General Assembly Urge More Representation for Developing Countries, Ending of Permanent Members' Veto Power. 18 november 2022. Retrieved from <https://press.un.org/en/2022/ga12473.doc.htm>. [in English].
19. Niu York. Heneralna Asambleia OON. Rezoliutsiia (1993, 3 hrudnia). [New York. UN General Assembly. Resolution (1993, December 3)]. Retrieved from <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/015/64/PDF/N9401564.pdf?OpenElement>. [in Ukrainian].
20. Borrel Zh. Yevrosoiuz zaklyche do reformy Radbezu na Henasamblei OON. [The European Union will call for the reform of the Security Council at the UN General Assembly]. *Yevropeiska pravda*, 18 veresnia 2023. [European Truth, September 18, 2023]. Retrieved from <https://www.euointegration.com.ua/news/2023/09/18/7169591/>. [in Ukrainian].
21. Guterres A. United Nations Secretary General's report "Our Common Agenda" Retrieved from <https://www.un.org/ru/content/common-agenda-report/#download>. [in English].